

SOLYMOSI JÓZSEF

Kazinczy Lajos élete 1848 előtt

Az 1848–1849. évi magyar szabadságharc katonai vezetői közül a széles közvélemény igen keveset ismer név szerint. Az átlagembernek Bem, esetleg Görgei vagy Klapka neve mellett többnyire az aradi vértanúk közül jut eszébe néhány név – leginkább Damjaniché. Vannak olyan tábornokok, törzstisztek, akik csak a szakmabeliek számára ismertek, és vannak, akiket csak a témával foglalkozó szűk történelmi kör emleget. Emellett ugyancsak keveset tudunk e katonatisztek 1848 előtti életéről és katonai pályafutásáról. Jelen tanulmány egyiküknek, a szabadságharc során ezredesi rangig emelkedett Kazinczy Lajosnak, Kazinczy Ferenc író legkisebb fiának szabadságharc előtti életét kívánja bemutatni.

Kazinczy Lajos a történelmi emlékezetben és a történelmi irodalomban

Az 1849. október 6-án Aradon kivégzett tizenhárom vértanúról szóló megemlékezés mellett Kazinczy Lajos alakja és szabadságharcos tevékenysége a kezdetektől fogva meglehetősen háttérbe szorult. A kivégzettekre való legális emlékezés kiegyezés utáni megindulásakor az aradi vértanúkról megjelent első kiadvány, *Az 1848–1849-iki magyar szabadságharcz vértanúinak emlékkönyve* még megemlékezett róla, és rövid életrajza mellett közölte oldalnézetű portréját is.¹ Ezután azonban alakja feledésbe merült, és a szűk családon kívül személye nem volt ismert. Egyik unokaöccse, aki nagypapjához hasonlóan a Ferenc nevet viselte, és a mártír egyik testvérbátyjának, Kazinczy Bálint egykori honvédszázadosnak a fia volt, 1891-ben levélben kereste fel Görgei Artúrt, majd az ő tanácsára Klapka Györgynek írt. Kérése az volt, hogy az egykori tábornokok tájékoztassák őt Kazinczy Lajos szabadságharc alatt végzett szolgálatáról és magatartásáról, jellemezzék korábbi küzdőtársukat. Mind Görgei, mind Klapka tisztességgel válaszoltak az érdeklődőnek.² Mindketten meleg szívvel emlékeztek meg róla. Görgei már a hadapródiskolából ismerte. „Boldogult nagybátyját Tulnban mindnyájan szerettük mint komoly törekvésű iskolatársat és derék jó pajtást. Én 1836-ban ősszel léptem ki ezen intézetből. Ő pedig egy vagy két (lehet, hogy három) évvel később. Ezen körülményre már nem emlékszem tisztán. Tizenkét és fél év múlva ismét

* A tanulmány a Magyar Ösztöndíj Bizottság Collegium Hungaricum ösztöndíjának és a Nemzeti Kulturális Alap alkotói támogatásának felhasználásával készült. Itt szeretném megköszönni Kiss Gábornak és Lenkefi Ferencnek a bécsi Kriegsarchivban, valamint Németh Györgynek a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában végzett kutatásokhoz nyújtott segítségét.

¹ *Az 1848–1849-iki magyar szabadságharcz vértanúinak emlékkönyve*. Kiadó: Halász István. Pest, 1873. Az itt közölt, Szamosy Elek készítette portré Kazinczynak az egyetlen felnőttkori ábrázolása. Kazinczy másik ismert ábrázolása a ma Széphalmon, a Kazinczy Emléksarnokban található ifjúkori portré, melyet a képen található felirat szerint a hadapródiskolában egy bajtársa készített róla, és szintén oldalnézetben ábrázolja. Valószínű, hogy az előbbihez az utóbbi szolgált mintául.

² A válaszleveleket közli Pásztor Emil: *A tizenötödik aradi vértanú*. Budapest, 1979. 151–154.

találkoztunk, mikor az én hadtestem a Klapkáéval egyesült...”³ – írta levelében, majd így folytatta: „...ismét találkoztam nagybátyjával Gyöngyös táján (márczius vége felé), s azon túl együtt vettünk részt azon a hadjáratban, mely a horti csatával⁴ kezdődően Buda vár ostromával érte végét. Bold[ogult] nagybátyja magas katonai rangja, melyet ő – tudtommal – protectio nélkül nyert el, minden kétségen felül bizonyít kiváló vezéri tehetséggel megáldott vitéz katona volta mellett.”⁵

Klapka így írt: „...boldogult nagybátyja, és egyike elfelejtethetlen mártirainknak, már a szabadságharc előtt barátom és bajtársam volt, mert együtt szolgáltunk, ő a 9. huszárezrednél, én pedig a magyar testőrségnél, Bécsben. Sokszor találkoztunk társaságokban és az udvarnál is, míg az 1848-i események mindkettőnket haza nem hívtak. Mindketten beléptünk a magyar honvédségbe, de mindegyikünk más harctéren működve, nem találkoztunk 1849. januárius végéig, amidőn őt, mint alezredest, parancsnokságom alatt álló, Tokaj és környékén táborozó I-ső hadtestbe beosztották. Ezen időtől kezdve együtt harcoltunk, ő mint hadosztály-, én mint hadtestparancsnok, Tokajtól kezdve egészen az áprilisi hadjárat végéig, Komárom várának hadseregünk által történt felszabadításáig. E dicső hadjárat alatt Kazinczy Lajos kitüntette magát, bátorsága és vezéri tehetségei által, a kápolnai, isaszegi, főleg a nagysallói és komáromi döntő csatákban, aminek következtében, érdemei elismerésül, a kormány őt kinevezte az újonnan felállított északkeleti hadtest parancsnokává.”⁶

A két visszaemlékezés egyértelműen pozitív képet rajzol Kazinczy katonai tehetségéről, mindketten kiemelik vitézségét és vezéri tehetségét. Unokaöccsének ugyanakkor nem sikerült megtudnia semmit mártírhálálának körülményeiről, valamint eltemetésének helyéről. Erről Görgeiéknek sem volt információjuk, hiszen az aradi hadbíróság iratanyagát Bécsben őrizték, és a Monarchia felbomlásáig nem volt hozzáférhető. Klapka 1890 októberében Aradon járva a helyszínen érdeklődött Kazinczy sírjának hollétééről, de nem járt sikerrel, sőt olyan információkhoz jutott, hogy Kazinczy sírját inkább Erdélyben vagy Nagyvárad környékén kell keresni.⁷

1891-ben a Vasárnapi Újság beszámolt a szabadságharc emlékére Budapesten megrendezett kiállításról. A tudósításban olvashatunk Kazinczy Lajos akkor még élő nővérének, Kraynik Imréné Kazinczy Eugéniának öccsével kapcsolatos emlékeiről. 1905-ben Kacziány Géza a *Magyar vértanúk* című könyvében szintén említi Kazinczyt mint aradi vértanút.⁸

Az előzmények után szinte szenzációs felfedezést tett az Adalékok Zemplén vármegye történetéhez című helytörténeti folyóirat 1906-os évfolyamában, amelyben négy folytatásban közölte Dongó-Gyárfás Géza, Zemplén megyei főlevéltárnok, szerkesztő és Becske Bálint közreadó a *Kazinczy Lajos honvéd tábornok élete (Írta ő maga aradvári fogságában 1849. szeptember 1-től október 24-ig)* című közleményt. Az írás bevezetője szerint Kazinczy aradi fogsága idején a szalmazsákja alatt rejtegette az iratot, majd egy ismerős – korábban egy rokonánál alkalmazásban álló –, őt őrző szlovák katonának adta, aki kalandos körül-

³ 1849 februárjában.

⁴ 1849. április 1-jén Hatvan és Hort között előőrsi összeütközésre került sor Schlik altábornagy cs. kir. III. hadteste és a magyar VII. hadtest Gáspár ezredes vezette két hadosztálya között. Másnap zajlott a hatvani ütközet, melyben Schlik az említett erőktől vereséget szenvedett. A mai szakirodalom általában ez utóbbit jelöli meg a tavaszi hadjárat kezdeteként.

⁵ Pásztor: *A tizenötödik aradi vértanú*, 151–152.

⁶ Pásztor: *A tizenötödik aradi vértanú*, 153–154.

⁷ Pásztor: *A tizenötödik aradi vértanú*, 154–155.

⁸ Vasárnapi Újság, 38. évf. 39. sz. 1891. szeptember 27.; Kacziány Géza: *Magyar vértanúk könyve*. Budapest, 1905.

mények között rejtegette, majd átadta Becske Lajosné Kazinczy Ifigéniának, a vértanú egyik nővérének, akitől fiára, Becske Bálintra szállt. Ő lemásolta és közreadta az egykori önéletírást.⁹

Az állítólagos visszaemlékezést olvasva ma már egyértelműen megállapítható, hogy az nem származhatott Kazinczy Lajostól, hiszen olyan események és szereplők is megjelennek benne, amelyek létezését semmiféle adat nem támasztja alá, a szövegben a szerző véleményeként feltüntetett gondolatok köszönő viszonyban sincsenek az azóta fellelt dokumentumokból kiolvasható Kazinczy-képpel. Ezenkívül a szabadságharc ma már meglehetősen jól ismert történetével, Kazinczy szerepével kapcsolatos tények sem jelennek meg a szövegben. Egészen bizonyos, hogy az eseményeket átélő és a valós történéseket nálunk is jobban ismerő katonatiszt nem írt volna mai tudásunkkal is könnyen megcáfolható adatokat. A szöveget minden bizonnyal Becske Bálint írta, aki gyerekkorából személyesen is ismerte a főhőst, és nyilvánvalóan nagyapja, Kazinczy Ferenc ismert és híres munkái, a *Fogságom naplója* és a *Pályám emlékezete* ihlették irományát. A szövegben tábornokká „előléptetett” Kazinczy ekkortól szerepel ezzel a titullussal a történeti irodalomban. Becske egyébként fontos szerepet játszott a Kazinczy-család relikviáinak összegyűjtésében és megőrzésében. Neki köszönhető a széphalmi Kazinczy Emlécsarnokban ma is látható relikvia-kiállítás megalapítása. Megállapítható tehát, hogy Kazinczy állítólagos visszaemlékezése Becske Bálint koholmánya volt.¹⁰

A Becske-féle Kazinczy visszaemlékezés megjelenését követően némi vita bontakozott ki az írás valóságára körül, de a többség hitelesnek tekintette azt. Váczy János irodalomtörténész, aki a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából Kazinczy Ferenc levelezésének sajtó alá rendezője és élettörténetének jó ismerője volt, annak idején Becskétől is kapott értékes kéziratokat munkájához. Az állítólagos Kazinczy önéletírás megjelenése után, 1914-ben cikket írt Kazinczy Lajosról az Adalékok Zemplén vármegye történetéhez hasábjain. Ebben felhasználta az említett írást, és idézeteket is közölt belőle. De az eredeti emlékiratot nem látta senki. Ezután még hosszú ideig nem vonták kétségbe annak létezését. A kérdést véglegesen és meggyőző módon Pásztor Emil tisztázta 1979-ben megjelent Kazinczy-biográfiájában.

Mielőtt azonban ennyire előre szaladnánk, meg kell említenünk, hogy a Kazinczy Ferenc háza helyén, Széphalmon emelt Emlécsarnok 1873-ra készült el.¹¹ Berendezésében, az általa gyűjtött és őrzött Kazinczy-relikviák elhelyezésében Becske Bálint vitt aktív szerepet. Az épület mellett 1911. május 28-án avatták fel Kazinczy Lajos mellszobrát, melynek felirata tábornokként említi őt. A Tóth András debreceni szobrászművész által készített alkotást a vértanú unokaöccse, Kazinczy Gábor saját költségén állíttatta.¹²

Az 1914-ben megjelent, említett Váczy írás után 1929-ben a 8 Órai Újság közölte a tizenhárom aradi vértanú pere mellett Kazinczy Lajos perének dokumentumait, amelyek az

⁹ *Adalékok Zemplén vármegye történetéhez*. 11. köt. 12. évf. 1906. 25–34., 95–98., 155–160., 309–320.

¹⁰ Erre jutott az aradi vértanúk iratanyagát több kiadásban is közzé tevő Katona Tamás és Kazinczy Lajos irodalomtörténész biográfusa, Pásztor Emil is. Véleményüket lásd: Katona Tamás (szerk.): *Az aradi vértanúk*. 2. köt. Budapest, 1979. 329–331., az irat szövegét lásd uo. 274–314.; Pásztor: *A tizenötödik aradi vértanú*, 157–165.

¹¹ Kováts Dániel: *„Fény s nagyvilág énnékem Széphalom”*. A Kazinczy Ferenc emlékhely története és hatása. Sátoraljaújhely, 2009. 147.

¹² Pásztor: *A tizenötödik aradi vértanú*, 166.

1918 után megnyílt bécsi Hadilevéltárból kerültek elő.¹³ 1941-ben Gyalókey Jenő a Hadtörténelmi Közleményekben közölte az Északkelet-Magyarországon működő Kazinczy-hadosztállyal kapcsolatos legfontosabb, szintén a bécsi Hadilevéltárból származó iratokat. Összesen huszonegy dokumentum látott ekkor napvilágot az 1849. június 2. és augusztus 25. közötti időszakból.¹⁴ Ezután a történeti irodalom nemigen foglalkozott részletesebben Kazinczy személyével.

1970-ben Nemeskürty István készített tévéfilmet Tizennégy vértanú címmel, amely még mindig a Becske-féle emlékiratra és a dráma által megkövetelt fikcióra épült. A film alapjául szolgáló irodalmi forráskönyv nyomtatásban is megjelent.¹⁵

A már többször említett Pásztor Emil irodalomtörténész létre a történettudomány nagy adósságát törlesztette 1979-ben írt dokumentum-életrajzával, hiszen elsőként foglalkozott Kazinczy Lajos életével önálló kötetben. A *tizenötödik aradi vértanú* című kötet az akkor elérhető források teljességét igyekezett bevonni a vizsgálódási körébe, bár a szerző az Országos Levéltár anyagait nem hasznosította. Az olvasó képet kap Kazinczy Lajos családjáról, gyermekeiről és katonai szolgálatáról, majd a szabadságharcban betöltött szerepéről. A kötet elég részletesen tárgyalja a fegyverletétel eseményeit, az aradi per lefolyását, az utókor Kazinczy Lajossal kapcsolatos emlékezetét. A szerző kristálytisza érveléssel immár végérvényesen tisztázza a Becske közlemény valótlanosságát. Szintén dicséretes módon megpróbálja tisztázni a tábornoki cím kérdését is, ebben azonban nem jut egyértelmű eredményre. Pásztor Emil – többéves kutatásai mellett is – tisztában volt kötetének hiányosságaival, és témáját melegen ajánlja a további kutatás figyelmébe.¹⁶

Még ugyanebben az évben látott napvilágot az aradi vértanúk periratait közlétevő Katona Tamás kétkötetes munkája is, amelyben Kazinczy perének magyarra fordított dokumentumai is megtalálhatók. Katona közli Kazinczy önéletírását is, de ő is egyértelművé teszi, hogy Becske Bálint koholmányáról van szó. Ez utóbbi irat *Az aradi vértanúk* című kötet későbbi kiadásaiából már ki is maradt.¹⁷

Ezután Kazinczy Lajos a szabadságharcban címmel 1992-ben Pribelszki János tett közzé egy tanulmányt. Ő már használta az Országos Levéltárban található iratanyag egyes darabjait is.¹⁸

Pribelszki írása után újabb kötet vagy terjedelmesebb tanulmány nem jelent meg Kazinczy Lajosról. Egyedül a *Vértanúk könyve* című kötet Kazinczyról szóló rövid életrajza említhető, amely Pelyach István munkája.¹⁹ Ez utóbbi írás és kötet már az 1990-es években fellépő új, 1848-cal kiemelten foglalkozó történész generáció munkálkodása eredményeként született. Tevékenységük nyomán immár harmadik évtizede rengeteg olyan új adat látott és lát napvilágot a szabadságharc hadtörténetéről, melyek az abban aktívan résztvevő honvédtiszt tevékenységét is jobb megvilágításba helyezik.

¹³ 8 Órai Újság, 15. évf. 83–88. sz. 1929. április 13–19.

¹⁴ [Gyalókey Jenő:] *Adatok a Kazinczy-hadosztály történetéhez (1849. június 2 – 1849. augusztus 25.)*. Hadtörténelmi Közlemények, 1941. 246–261.

¹⁵ Pásztor: *A tizenötödik aradi vértanú*, 168.

¹⁶ Pásztor: *A tizenötödik aradi vértanú*, passim.

¹⁷ Lásd a 10. lábjegyzetet; Katona Tamás (szerk.): *Az aradi vértanúk*. 1–2. köt. Budapest, 1983.; Katona Tamás (s. a. r.): *Az aradi vértanúk*. 4., átdolgozott kiadás. H. n. és é. n.

¹⁸ Pribelszki János: *Kazinczy Lajos a szabadságharcban*. Hadtörténelmi Közlemények, 105. évf. (1992) 2. sz. 124–148.

¹⁹ Pelyach István: *Kazinczy Lajos*. In: Hermann Róbert (szerk.): *Vértanúk könyve. A magyar forradalom és szabadságharc mártírjai 1848–1854*. Budapest, 2007. 269–272.

Családi háttér, gyermekkor

A kazinczi és alsóredmeczi Kazinczy család legismertebb tagja kétségkívül a híres író és nyelvújító Kazinczy Ferenc (1759–1831), aki súlyos börtönévekkel fizetett a magyar jakobinus mozgalombeli részvételéért. Legkisebb fia, Kazinczy Lajos, az 1848–1849. évi magyar szabadságharc honvéd ezredese fél évszázaddal később Aradon halt vértanúhalált. Sőt nem is ő az egyetlen Kazinczy, aki részt vett a 19. század derekának magyarországi sorsfordító eseményeiben.

A Felvidék keleti feléről – a Borsod vármegyei Kazinc faluból (ma Kazincbarcika része) – származó Kazinczy család története a 17. század elején élt Kazinczy Péterig (?–1639) vezethető vissza. Ő szerzett nemességet és került be a megyei közeletbe: esküdt, majd szolgabíró lett. Az ő fia, szintén Péter (1638 körül–1681) már megyei jegyzői tisztséget viselt, illetve Bereg és Zemplén megyében is megyei követnek választották az országgyűlésre. Mivel részese volt a Wesselényi-féle összeesküvésnek, őt is halálbüntetés fenyegette, de miután katolikus hitre tért, végül kegyelmet kapott. Később a király országbírói ítélőmesterré nevezte ki, de halála miatt már nem tudta elfoglalni tisztségét. Gazdag birtokállománnyal rendelkezett. Kazinczy Péter fia, Kazinczy András (1660 körül–1728) szintén aktívan részt vett a közeletben. Ahogy elődei, ő is a Rákóczi család híve volt, Ung megyei alispáni tisztséget töltött be. A Rákóczi-szabadságharc idején II. Rákóczi Ferencet támogatta, részt vett a szécsényi és az ónodi országgyűlésen. A felkelés után visszavonultan élt, hűségesküt kellett tennie a királynak, de ő már visszatérhetett a református vallásra. Fia, Kazinczy Dániel (1685 körül–1750) kevésbé érdeklődött a közelet iránt, de tovább gyarapította a család birtokait. Nagy Iván genealógiai munkája szerint a birtokok Abauj, Zemplén, Ung, Szabolcs, Bihar, Heves és Nógrád megyékben helyezkedtek el, otthonuk Sátoraljaújhelyen volt. A család címerének leírása a következő volt: „kék pajzsban zöld földön fészkeben ülő pelikán fiait vérevel táplálja; sisakdísz: növekvő kettősfarkú oroszlán, jobbujában 3 nyílvesztőt, balujában az országalmát tartja; takarók: kék-arany, vörös-ezüst.”²⁰

Kazinczy Dániel három fia közül András zempléni főbiztos, majd országgyűlési követ lett, Péter megyei táblabíró, másodalispán, majd szintén követ volt. A legidősebb fiú, Kazinczy József (1732–1774) inkább a családi életben kereste a boldogságot. Viszonylag rövid élete alatt Bossányi Zsuzsannával (1740–1812) kötött házasságából nyolc gyermeke született, közülük a legidősebb Kazinczy Ferenc volt.²¹

A család birtokai a 19. századra a szerteágazó rokonságban már szétaprózódtak és megfogyatkoztak. Ahogy egyre szegényedett a család, úgy vált egyre vonzóbbá a katonai pálya, hiszen biztos megélhetést nyújtott, valamint a társadalmi elitben való megmaradást is garantálta. Így a 18–19. században a Kazinczy család tagjai között szerepeltek megyei tisztségviselők, de más nemesi családokhoz hasonlóan akadtak katonák is. Kazinczy Ferenc három fiútestvére közül László (1763–1807) a cs. kir. hadseregben az ezredesi rangig és ezredtulajdonossáig vitte. Ő 1782. január 1-jén lépett be a cs. kir. hadseregbe mint saját költségén szolgáló kadét. A gradiskai határőrezredben szolgált. Egy évvel később zászlós, 1787-ben alhadnagy, 1789-ben főhadnagy lett. Folyamatosan emelkedve a ranglétrán 1801-ben már alezredes lett a magyar nemesi felkelés (inszurrekció) kötelékében. Még ugyanebben az évben a Klebek, majd a Kerpen gyalogezredbe helyezték. 1805-ben ismét a nemesi

²⁰ Kovács: „Fény s nagyvilág énnékem Széphalom”, 11–13.; Nagy Iván: *Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. 6. köt. Pest, 1860. 131–137.; Kempelen Béla: *Magyar Nemes családok*. 5. köt. Budapest, 1913. 408–410. A címerleírás a 408. oldalon.

²¹ Kovács: „Fény s nagyvilág énnékem Széphalom”, 13.

felkeléshez került immár ezredesként, 1806-tól pedig a Davidovics gyalogezredben szolgált. Egy évvel később azonban hirtelen elhunyt. Kazinczy Ferenc másik testvére, Miklós (1774–1844) szintén író volt, akinek egyik fia, Sándor (1801–1861) 1821-től szolgált a cs. kir. hadseregben, az 5. (Schneller) könnyűlovas ezredben. 1824-ben alhadnaggyá, 1830-ban főhadnaggyá lépett elő, majd 1836-ban tiszti jellege megtartása nélkül kilépett a szolgálatból. Kazinczy Miklós másik fia, Kazinczy Gusztáv-Adolf (1799–1823) főhadnagy 1817-ben egy magyar gyalogezredben, Wohlnhoffer kapitány századában szolgált Aradon, később ezredével Itáliában állomásozott. Itt súlyos betegségben 1823-ban meghalt. Kazinczy Titusz (1812–1848), szintén Miklós fia, tanulmányai után egy német könnyűlovas ezredben szolgált, majd Bihar megye a nemesi testőrséghez ajánlotta. Ott 1841-ig szolgált, majd megnősült. 1848-ban egy előző évi meghülés következtében elhunyt.²²

A család leghíresebb tagja, Kazinczy Ferenc Érsemjénben (Bihar megye), anyai nagypapa házában született, és itt is nevelkedett hétéves koráig. Az őt nevelő hajadon nagynéni, Bossányi Klára halála után, 1766-ban került Alsóregmecre, a szülői házba. Késmárkon, majd Sárospatakon járt iskolába, majd kassai és eperjesi jogi tanulmányok után Pesten is megfordult. Később az elemi iskolák tanfelügyelőjeként Kassán vállalt munkát, de II. József halála után állását elvesztette. Kassán belekóstolt az irodalmi életbe, részt vett a *Magyar Museum* című irodalmi folyóirat megindításában. Regmecre visszatérve, innen irányította a közeli Bányácska falu melletti dombon, az általa elnevezett Széphalmon 1790-ben megkezdett építkezését.²³

A hosszú évekig elhúzódó otthonteremtés közben szabadkőművesként kapcsolatba került a magyar jakobinus mozgalommal, lemásolta kátéjukat. Ennek nyomán a mozgalom gyors felszámolásakor, 1794 decemberében őt is elfogták, és a budai várba kísérték. A per során a hétszemélyes tábla 1795. május 16-án fő- és jószágvesztésre ítélte. A királyi kegyelem azonban a halálos ítéletet bizonytalan ideig tartó fogságra változtatta. Végül hétéves várfogságot szenvedett, 1801 nyarán Munkácsról szabadult.²⁴

Kiszabadulása után néhány évvel, 1804-ben feleségül vette Török Zsófia grófnőt (1780–1842), korábbi kassai tankerületi főnöke, gróf Török Lajos lányát, akivel Széphalmon telepedett le. Állami állást ugyan nem kaphatott, de irodalmi munkásságát kiteljesíthette. A kis település ezután Kazinczy révén vált a 19. század első évtizedeiben a magyar irodalmi élet központjává. Mint említettük, Kazinczy már fogsága előtt elkezdte kúriája építését, sőt már a falak is álltak, amikor lefogták. Börtönévei alatt fivérei nem gondozták a birtokot, inkább kárt okoztak, így szinte előlről kellett kezdenie az otthonteremtést. Eközben sorra születtek gyermekei, akik a Széphalmon kialakuló természeti és szellemi környezet hatása alatt fejlődhettek. Kazinczy szinte mindenkivel és mindenről levelezett. Levelei mind a mai napig a kor mindennapi történetének felbecsülhetetlen értékű dokumentumai.

²² Österreichische Staatsarchiv, Kriegsarchiv (a továbbiakban: KA) Musterlisten, Infanterieregiment No. 34. 1807. Karton 3081. Kazinczy László; KA Grundbuchblatt, Chevauxlegers Regiment No. 5., Abgang Klasse 2. Heft 1. Seite 72. Karton 1076. Kazinczy Sándor; Bona Gábor: *Tábornokok és törzstisztek az 1848/49. évi szabadságharcban*. 3., átdolgozott, bővített kiadás. Budapest, 2000. 530.; Nagy: *Magyarország családai*, VI. 131–137.; Kempelen: *Magyar Nemes családok*, V. 408–410.; idősb Kazinczy Béla: *A kazinczi és alsóredmeczi Kazinczy családnak II-ik korszakáról, vagyis a családnak a XVII. században Borsod vármegyéből történt elszakadásának idejétől összeállított leszármazási és életrajzi adatai. Czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. Debrecen, 1910.

²³ Kovács: „Fény s nagyvilág énnékem Széphalom”, 15.; Pásztor: *A tizenötödik aradi vértanú*, 7.

²⁴ Benda Kálmán (s. a. r.): *A magyar jakobinusok iratai*. 2. köt. Budapest, 1952. 670.

Kazinczy Ferenc és Török Zsófia, ahogy férje nevezte, Sophie házasságából négy lány, Ifigénia (1805–1806), Eugénia (1807–1903), Thália (1809–1863), Anna-Ifigénia (1817–1890) és négy fiúgyermek, Emil (1811–1890), Antonin (1813–1879), Bálint (1818–1873) és Lajos (1820–1849) született. Az elsőszülött gyermek korai elvesztése feletti fájdalmat némileg feledtette, hogy a házaspár további gyermekei mind megélték a felnőttkort.

Eugénia Kraynik Imre, királyi helytartótanácsi tanácsos felesége lett. Thália Varga József huszárkapitány, majd Hrabovszky Sándor, Ung megyei birtokos felesége volt. Emil cs. kir. katonatisztként élt, élete végéig nőtlen maradt. Antonin szintén nőtlen volt. Ifigénia Becske Lajos szabolcsi alispán, majd debreceni kerületi táblabíróhoz ment feleségül, akivel Gyulaházán éltek. Fiuk, Becske Bálint a Kazinczy-hagyaték gondozója lett. Bálint Homoky Matildot vette el, és három fiúgyermekük született (Ferenc, Lajos és Gábor).

Kazinczy Ferenc legfiatalabb gyermeke, Kazinczy Lajos 1820-as születéséről így tudósított a boldog apa gróf Desseffy Józsefhez írt levelében: „Feleségem október 20-án igen szerencsésen szülte meg hetedik élő gyermekemet. Azt tegnap keresztelé meg a regmeci papja Kálvinnak Lajos Péter Ferenc névre.²⁵ Az első nevet a szegény ipám emlékezetére kapta a gyermek; a másikat nem a Vay Ábrahám²⁶ ipa miatt, hanem a nagyatyám nagyatyjára nézve, ki ezt a jószágot cserébe kapá Rákóczitól más jószágáért, s háromszor fogatott el a német katonaság által, s végre életét a pápistává léttel, s nem tudom hány ezer forinttal váltotta meg. A gyermek ép, mint minden más gyermekeim, úgyhogy közöttük egy sincs béna. Az anyja pedig, aki 9 hónap oltá mindég betegeskedett, terhétől megszabadulván, bajaitól is megszabadult, s a kisdedit oly anyai gyönyörködésekkel szoptatja, mintha ez volna első gyermeke.”²⁷ A kis Lajos a harmadik nevét, ahogy testvérei is, édesapja után kapta.²⁸

Kazinczy Lajos édesanyjának utolsó és legkedvesebb gyermeke volt. Élete első kilenc évében a szülői háznál nevelkedett. Török Sophie saját maga ismertette meg az írás alapjaival, magyar és latin nyelvtankönyvet írt neki. Édesapja is igyekezett mindent megadni gyermekeinek, a nevelésről vallott elveit egy levelében így fogalmazta meg: „A nevelés felől nekem talán szokatlan ideáim vannak; de a szokatlan idea nem mindég rossz idea. A gyermekeket bizonyos célra kell nevelnünk; de úgy mégis, hogy szerencséjük el ne dőljön, ha vagy történet vagy tulajdon választások más útra vonnák mint amelyre készítettük. Mindenre kell tehát taníthatni amire szükségek lesz vagy lehet, amire hajlandóságot mutatnak, és amire mód, bár magunk megerőltetésével, van; de úgy, hogy ne csak fejekre, hanem szívekre is legyen gond, s a fő szín neveltetések szőnyegében (szövevényében) a józanság s a közepszerűség szeretete legyen, s a bolondságnak minden nemeitől, nevezetesen a kevélységtől, oktatás és példa által megőriztessenek.”²⁹

A kis Lajos gyermekkoráról édesapja levelezéséből tudhatunk meg a legtöbbet. Az első években így írt legkisebb fiáról: „Lajos derekasan nő a négy csecsen, mert anyját is szopja,

²⁵ Kazinczy egy másik levelében azt írja, hogy a keresztelésre október 22-én került sor. Kazinczy Ferenc – Szentgyörgyi Józsefnek, Széphalom, 1820. október 27. Kazinczy Ferenc Összes Művei. Kazinczy Ferenc levelezése. (a továbbiakban: KFÖM) 17–21. köt. Közzéteszi Váczy János. Budapest, 1907–1911. XVII. köt. 268.

²⁶ Gróf Vay Ábrahám (1789–1855), 1848–1849-ben máramarosi főispán, Kazinczy Ferenc unokahúgának, Kazinczy Zsófiának (Sophie) férje volt. Berkeszi kastélyukban Kazinczy Lajos is gyakran megfordult.

²⁷ Kazinczy Ferenc – gróf Desseffy József, Széphalom, 1820. október 22. KFÖM XVII. köt. 261.

²⁸ Kazinczy Ferenc – gróf Gyulay Karolinának, Széphalom, 1820. december 28. KFÖM XVII. köt. 317.

²⁹ Kazinczy Ferenc – Cserey Miklós, Széphalom, 1821. január 12. KFÖM XVII. köt. 341.

dajkáját is; Kázméri ábrázat; azaz pisze orrú; azt és a kék szemet az anyjától kapta.”³⁰ „Lajos képzelhetetlen elevenességű, szép gyermek.”³¹ Vagy máshol: „...a 21 holnapos Lajos, eleven gyermek, s nagy kedvelője a muzsikának. Mihelyt a húr megpendül, abbahagyja játékait, s szalad oda.”³²

Többször megjegyzi, hogy fia az édesanyjához hasonlít és eleven gyermek. „Fogja e hinni Nagysád, hogy a feleségem a maga Lajos fiát [...] két esztendeig és egy holnapig szoptatta? Harmad napja, hogy fertelmes de kövér dajkájától elszakadt. Arca egészen Sophie; elevenége egészen Emil. Adja Isten, hogy a Lajos név Török Lajossá tegye.”³³ „Lajos mind szép növéseben, mind nem szép arcában egészen az anyja.”³⁴

Török Sophie apja halála után hét évvel sem jutott hozzá örökségéhez, fiútestvére akadályozta ebben. Folyt a pereskedés, a Kazinczy-szülők pedig gyermekeik nevelésére kevesebb pénzt fordíthattak, mint szerettek volna. Maga az író élete utolsó évtizedében Sátorlajújhelyen vármegyei napidíjért a levéltár rendezésében segédkezett. Mikor tehette, házitanítót is fogadott. Anyagi nehézségei ellenére igyekezett fiai iskoláztatását megoldani, lányai egy-egy rokonánál, ismerősénél nevelkedtek hosszabb-rövidebb ideig. A két legkisebb fiú ezeket az éveket Széphalmon töltötte. „Bálint és Lajos még a betűket sem ismerik, s az utolsó derekasan előméne, cselédjeim örömeire, a cifrán káromkodás bölcsességében. Azon magam nem lelem igen nagy gyönyörűségemet, de nem is ijedek el tőle, mint némely rettegő atyák. Olyannak nézem azt, mintha azon akadnánk fel, hogy gyermekünk sárba nyúl” – írta a bölcs apa a három éves Lajosról.³⁵ „Lajos 3 esztendővel és 2 holnappal most kap az ábécébe játékkal, minthogy azt Bálint már tudja.”³⁶

Kazinczy Ferenc bibliai történetekből könyvet is írt fiainak, hogy a háznál található néhez nyelvezetű könyveket könnyebbel pótolja. Felesége ennek segítségével mesélt a gyerekeknek.³⁷ Ebben az évben, 1826-ban Lajos elég hosszú ideig, tíz hétig beteg volt, de szerencsésen felgyógyult.³⁸ Ugyanebben az évben édesapja egy kis versikét vetett papírra, melyet „a kis Laló” írt az Újhelyen szüretelő édesanyjához. A korban megszokott módon a gyermek az apja által írónnal írt sorokat írta át tintával, így ismerkedett a betűvetés tudományával: „Édes Mamám, jőjön el már, a kis Laló csókokat vár. Ha nem jön el éczakára, szolgálni meggyen Kassára, talál ő ott olyan anyát, ki nem hagyja Lalót magát.” A versike alatt Kazinczy Ferenc hitelesítő sorai olvashatók: „Széphalom, október 30. 1826., hat esztendő és tíz napos korában Kazinczy Lajos legelső levele az anyjához, ki ekkor az újhelyi hegyeken szüretele.” Édesanyja még aznap kedves levélben köszönte meg e szép verset, és szőlőt küldött fiának a szüretéről.³⁹

Lajost szülei kilencéves korától Sárospatakon a református kollégiumban taníttatták. Kazinczy Ferenc így írt fiai tanulmányairól: „Emil, Bálint és Lajos Patakon voltak a múlt di-

³⁰ Kazinczy Ferenc – Kazinczy Klára, Széphalom, 1821. február 7. KFÖM XVII. köt. 404. Kazinczy Lajos édesanyja Kázmér helységéből származott.

³¹ Kazinczy Ferenc – gróf Gyulay Karolina, Széphalom, 1822. június 20. KFÖM XVIII. köt. 101.

³² Kazinczy Ferenc – gróf Gyulay Lajos, Széphalom, 1822. július 27. KFÖM XVIII. köt. 114.

³³ Kazinczy Ferenc – gróf Gyulay Karolina, Hely nélkül, 1822. december 6. KFÖM XVIII. köt. 209.

³⁴ Kazinczy Ferenc – gróf Gyulay Karolinának, Széphalom, 1823. január 1. KFÖM XVIII. köt. 229.

³⁵ Kazinczy Ferenc – Szentgyörgyi József, Széphalom, 1823. október 11. KFÖM XVIII. köt. 421.

³⁶ Kazinczy Ferenc – Bay György, Hely nélkül, 1823. december 30. KFÖM XVIII. köt. 482.

³⁷ Kazinczy Ferenc – Zádor György, Újhely, 1826. február 14. KFÖM XIX. köt. 530.

³⁸ Kazinczy Ferenc – Döbrentei Gábor, Újhely, 1826. december 2. KFÖM XX. köt. 167.

³⁹ Közli Pásztor: *A tizenötödik aradi vértanú*, 13.; Z. Szabó László (szerk.): *Kazinczy Lajos anyjához írt levelei...* Győr, 1990. 27.

ligentiakor.⁴⁰ [...] A két kicsiny igen jól indul. Lajos esztendő előtt még nem ismeré a betűket: most olvas, ír, és tudja a négy conjugatiót; s azt Sophie-nak köszönheti, mert Sophie félvén, hogy az ő kedves fia sokat fog szenvedni, ha nem fog tudni, maga is megtanulá a deák conjugatiót, és úgy tanítá a gyermeket többnyire éjjel.”⁴¹ Vagy máshol: „Bálint és Lajos mind tudják a conjugatiókat, s Lajosnak igen jó feje van. Utolsó nap csapodárkodva kérte az anyját, hogy akkor éjjel vele hálhasson, s sírt mikor ment. De Patakon felejtette a sírást, kivált, hogy Vay Lacival lehete, a Kazinczy Sophie fiával.”⁴²

Egy 1830. februári levélből kiderül, hogy a téli vizsgák után Bálinttal egy hétre Széphalmon voltak. Az író így számolt be erről távollévő lányának: „Édes Fizsim, a két pataki diákocska jelét akará adni, hogy téged szeret, s ím küldi ezt a levelet. Magok kezdték írni, de osztán elakadván, az én segédemre szorultak. Lalónak a praeceptor⁴³ igen vékonyan szelte meg a tollát, és így rosszabbul írt, mint másszor; de ez is elég attól, aki még tavaly ilyenkor nem ismerte a betűket. Mind ő, mind Bálint egy classisban⁴⁴ vannak, s jól tudják a conjugatiókat. Kivált Laló felette eleven gyermek; soha sem tud csendesen állani, ülni.”⁴⁵

1831 nyarán az északi-északkeleti vármegyékben súlyos kolerajárvány pusztított. A hatóságok nem tudták megfékezni a kór terjedését, és az egyszerű nép a hatóságok képviselőiről, orvosokról, patikusokról is úgy vélte, azok terjesztik a mérgezést a parasztság körében. Súlyos zavargások, rendbontások, gyilkosságok történtek, többen kihasználták az alkalmat a nemesi kúriák megtámadására és kirablására. Kazinczy leveleiben minden történetet leírt, szinte hírlapi tudósítóként számolt be az eseményekről. Széphalmon is felütötte fejét a betegség, többen meghaltak. Török Sophie nagy odaadással ápolta a betegeket. Nemsokára Lajos is megbetegedett, de édesanyja gondos ápolásának köszönhetően felépült.⁴⁶ Augusztus közepén azonban a járvány néhány nap alatt végzett az ekkor már 72. évében járó íróval is. A Kazinczy gyerekek elvesztették édesapjukat, és a család anyagi helyzete ezután még jobban megrendült. Kazinczy Ferenc és családja ekkor már hosszú évek óta meglehetősen szerény anyagi körülmények között élt, és a család most a Zemplén megyei levéltárban végzett rendezési munkájával, írásaival némi anyagi hasznot szerző támaszát is elvesztette. A gyermekeket ezután az özvegy egyedül nevelte fel, és a család pártfogóinak anyagi támogatása mellett taníttatta. Lajos taníttatását is rokonai vállalták magukra. Sárospatakon megkezdett tanulmányait a gróf Vay-család támogatásával rövid ideig Sátoraljaújhelyen folytatta. Egy 1833 táján írt levélben akkori életéről így számolt be testvérének: „*Kedves Fizsim!* Régen nem írtam néked, de nem azért, hogy nem szeretnélek, de időm nem lévén. Igen sokat kell tanulnom, jól is feleltem. A magam jövődő hasznomra kell vigyáznom, de ami több, a Gróf gráciáját érdemelni igyekszem. Most Újhelybe vagyok és klavírt,⁴⁷ rajzolást tanulok. Igen nehezemre esik, de Mama biztat, hogy te kedvesem valaha à kompanyírozni⁴⁸

⁴⁰ A legutóbbi szorgalmi időszakban.

⁴¹ Kazinczy Ferenc – Kazinczy Klára, hely nélkül, 1829. november 3. KFÖM XXI. köt. 139.

⁴² Kazinczy Ferenc – Kazinczy Ifigénia, hely nélkül, 1829. november 19. KFÖM XXI. köt. 147. Vay László gróf Vay Ábrahám és Kazinczy Ferenc unokahúgának gyermeke volt.

⁴³ Mester, a kollégium tanára.

⁴⁴ Osztályban.

⁴⁵ Kazinczy Bálint és Kazinczy Ferenc – Kazinczy Ifigénia, Széphalom, 1830. február 10. KFÖM XXI. köt. 208–209. Az idézet a 209. oldalon.

⁴⁶ KFÖM XXI. köt. passim. Lajos felépüléséről beszámol: Kazinczy Ferenc – Kis János, Széphalom, 1831. augusztus 18. KFÖM XXI. köt. 648.

⁴⁷ Zongorát.

⁴⁸ Kísérni.

fogsz engemet gitárral. E szerint több örömem lesz tanulni. Semmi bajom nincs. Bálint is egészséges. Ő nem jöhet haza. Berkeszen van Vayéknál. Őtet szeretik. Én szerencsésebb vagyok, minden vakációkba Mamával lehetek. Kedves Fizsim, igen szépek a kerteink, a Papa ablaka alatt egy szép virágos háromszegletű kertecske van. A falon az ablak felett egy szép szőlőlugas nyúlik fel. Meg nem ösmerné, oly változások történtek; megérdemli a Széphalom nevezetet. Resteltem a rossz írásomat, engedd meg, nagyon sietek, mert nekem ülni nagy kín. Csókollak. Szeresd Lajost”⁴⁹

1835-ben Emil bátyjához hasonlóan Lajost is katonai pályára küldték. Valószínűleg úgy vélték, a jó eszű, eleven gyermek jó lesz katonának, és a császári-királyi hadseregben biztos megélhetésre találhat.

Tullntól 1848-ig

Kazinczy Lajos tizenöt évesen a sárospataki református kollégium főgondnoka, gróf Teleki József (1790–1855) segítségével került a tullni utászkiskolába. Teleki 1830-tól a Magyar Tudományos Akadémia első elnöke volt, és minden bizonnyal a szintén ebben az évben az Akadémia tagjává választott Kazinczy Ferenc iránti tiszteletből vállalta legkisebb gyermeke taníttatását. Lajos tehát 1835 és 1839 között hadapródként Tullnban tanult, ahol Teleki gróf fizette taníttatása költségeit.

Tulln Bécsből északnyugatra, mintegy 30 kilométerre fekvő kisváros volt. Itt működött a Habsburg Birodalom egyik katonai iskolája, az utász hadapródiskola, ahol műszaki tiszteket képeztek. Kazinczy ugyanakkor az iskolai tanulmányok mellett kadétként a cs. kir. 9. (Miklós) huszárezred állományába került. Ezekben az években végzett Tullnban a szabadságharc honvédseregének számos későbbi vezetője. 1836-ban Görgei Artúr (1849-ben a honvédsereg fővezére, hadügyminiszter), Ivánka Imre (1848-ban ezredes és dandárparancsnok a feldunai hadtestben, október végétől hadifogoly). 1837-ben Kleinheinz Oszkár (1849-ben őrnagy, az I. hadtest vezérkari főnöke, Buda ostrománál hősi halált halt), és Pusztelnik Alfréd (1849-ben őrnagy, utászzászlóalj parancsnok). 1838-ban Sztotfriedt Ferdinánd (1849-ben a honvéd utászkar parancsnoka, majd a közép-tiszai hadsereg vezérkari főnöke). 1839-ben Kazinczyval egy évfolyamon Zsolnay Sámuel (1849-ben Kazinczy parancsértisztje, majd a Kazinczy-hadtest dzsidasosztályának parancsnoka).⁵⁰

Ebből az időből fennmaradt édesanyjához írt néhány levele. Az elsőben a szerető anyától való távollétet még szokó fiatal kadét így írt: „Édes Anyám! Levelét megkapván 25. novemberben azt elolvassván keservesen sírtam, míg Fáy nevezetű barátom felvigasztalt hegedűjével, de nem leszek én már soha olyan víg, mint eddig voltam. Kérem édesanyám, csak írjon nekem, mikor szüksége lesz, én inkább koplalok, mégis el fogom küldeni. Bár csak 6 pengőm van 1 holnapra, melyből keveset lehet eltenni, mert früstököt,⁵¹ uzsonnát magamnak kell venni, és még azon kívül az ebédért minden holnapra 1 pengő forintot kell fizetni a tisztító embernek, és a mosónénak is magam fizetek, de semmi[t] inkább én nem fogok enni, mégis elküldöm.” Kazinczyné ekkor veszítette el végleg a már eddig is hitelekkel terhelt széphalmi birtokot, és ettől kezdve rokonainál, ismerőseinél élt. „Kérem édes mamát,

⁴⁹ Kazinczy Lajos – Kazinczy Ifigénia, hely nélkül, 1833 táján. Z. Szabó: *Kazinczy Lajos anyjához írt levelei*, 29.

⁵⁰ Felix Kemenovíc von Belovar: *Geschichte der Pionierkadetten und deren Schulen 1811–1911*. Wien, 1911. 98–106.

⁵¹ Reggelit.

írja meg, hol fog lakni, titulusával együtt, rólam ne gondolkozzon semmit, nekem jól van dolgom, bár mamának adhatnám” – írta ekkor Lajos.⁵²

Kazinczy későbbi leveleit már németül írta, ekkor tanulta meg jól a nyelvet, hiszen az oktatás, a társaival való mindennapi érintkezés is ezt követelte meg. 1837–1838 körül kelt leveleiből már egy felserdült fiatalember vallomásait olvashatjuk az első szerelmekről, a társasági életéről. „Megpróbálom bemutatni magam. Nagyot nőttem, és egészen más az arcom, férfias lett, bajuszom és szakállam is van már, minden héten kétszer kell borotválkozzom. Szóval így nézek ki. Hogy tetszem Neked? Szörnyű, nem?” – írta édesanyjának.⁵³

Az 1839. újévre küldött levelében édesanyjához fűződő mély érzelmeiről olvashatunk: „A gyermekkorom óta Tőled kapott sok-sok jó bennem a legmélyebb hála érzését kelti, amit szavakkal kifejezni nem tudok. A Mindenható adjon Neked még sok szerencsés és kegyelmekben gazdag esztendőt, és nekem az én legdrágább és mindennek felett szeretett mamámat tartsa meg, persze én is törekedni fogok, hogy tetteimmal és helyes életvitellemmel állandóan életem mindennapjainak megédcsítésén fáradozzak. Kívánságaim, ámbár rövidek, igaz és tiszta gyermeki szívből jönnek.”⁵⁴

Leveleiből kiderül, hogy a kadétskola szigorú napirendje, a tanulás mellett szórakozásra is szakított időt. Társaival hangszereken játszott, zenét szerzett. Írásaiból az is kikövetkeztethető, hogy igen igyekezett megfelelni jótevőjének, Teleki grófnak, és édesanyjára sem szeretett volna szegyen hozni. Ugyanakkor egy-egy szóval, mondattal utalt bizonyos vétségeire, melyeket nem fejtett ki részletesen. Úgy tűnik, szerette a szórakozást és a társaságot, és kevésbé biztos anyagi helyzete ellenére sem sajnálta a pénzt ezekre. Lehet persze, hogy ebben erős hatást gyakorolt rá környezete is.

Kazinczy Lajos jó eredménnyel végezte el az utásziskolát. Utolsó minősítése szerint „a tanfolyamot meglehetősen sikeresen fejezte be, jó a végrehajtásban, felszerelésben és gazdaságban, szolgálatban használható”.⁵⁵ A tanulmányait eddig támogató gróf Teleki József így írt neki: „A kívánt szabadságban megnyugszom, reménylve, hogy azt anyádnál fogod tölteni, és az eddig tanultak újbóli átfutása által hasznodra fogod fordítani. Midőn ezredhez mész, jelentsd magadat, ha másként nem lehet, levél által nálam, hogy ezredesednek egy pár sort írassak melletted. Eddig volt segédpénzed ezután is meg fog járni tőlem, mindaddig, amíg magadat arra érdemtelenné nem teszed, vagy oly tisztségre nem lépsz fel, melyen anélkül ellehetsz. Ügyekezsz Anyádnak és nekem örömet csinálni, és magadat azon névre, melyet apád hagyott reád, érdemessé tenni. Ezek után atyai áldásomat adván reád, maradok igaz jó akaród.”⁵⁶

Az utásziskola elvégzése után hosszabb szabadságra utazott haza, majd a csehországi Pardubitzban és környékén állomásozó ezredéhez kellett bevonulnia. Megérkezéséről így tudósított édesanyjának: „Az ezredesem nem volt otthon, egy egész hetet kellett rá várnom. Össze akartam szedni magam, így nem mentem sehová sem, de a tisztek már a második napon magukhoz hívtak, és megkérdezték, miért nem járok a társaságukba. Mi mást tehettek, velük tartottam. Ha a törzsnél vagyunk, nekünk kadéteknek mindig a tisztekkel kell lennünk, az őrnagyokkal egy asztalnál étkezünk, ez egy nagyon előkelő ezred. [...] A lo-

⁵² Z. Szabó: *Kazinczy Lajos anyjához írt levelei*, 30.

⁵³ Z. Szabó: *Kazinczy Lajos anyjához írt levelei*, 34.

⁵⁴ Z. Szabó: *Kazinczy Lajos anyjához írt levelei*, 38.

⁵⁵ KA Militar-Schulen Karton 1182. Haupt Prüfungs-Rapport für das Jahr 1839. Tulln, 1839. augusztus 5.

⁵⁶ Gróf Teleki József – Kazinczy Lajos, Pozsony, 1839. augusztus 21. Z. Szabó: *Kazinczy Lajos anyjához írt levelei*, 40. A levelet közli még Pásztor: *A tizenötödik aradi vértanú*, 25.

vamról csak annyit írhatok, hogy egy csodálatos állat, 8 órától déli 12-ig lovasiskolában vagyok, már egészen jól lovagolok.”⁵⁷

A 9. (Miklós) huszárezred ezredtulajdonosa ekkor I. Miklós orosz cár volt, parancsnoka pedig 1837 óta herceg Franz Liechtenstein ezredes.⁵⁸ Az ezredtulajdonosi cím inkább a tisztelet jele volt, a tulajdonos ritkán látogatta meg ezredét, az ezred napi tevékenységét az ezredes vezette. Az ezred főtisztja karában (százados, főhadnagy, alhadnagy), amely 1840 és 1846 között 49 és 53 fő között mozgott, 39 és 44 fő között változott a Habsburg Birodalom területéről származók száma, 7–11 fő a Német Szövetségből vagy más európai államból származott. A Habsburg-területeken születettek között kiemelkedően magas volt, 26 és 32 fő között változott a Magyar Korona országaiból származók száma.⁵⁹ Itt szolgált többek között Gáspár András alszázados (1849 tavaszán vezérőrnagy és a VII. hadtest parancsnoka), Békeffy József főhadnagy (1849-ben honvéd ezredes, a hadügyminisztériumban osztályfőnök), Görgey Kornél főhadnagy (1849-ben alezredes, szintén hadügyminisztériumi osztályfőnök, a tábornok, Artúr unokatestvére), Franz Münz hadnagy (1848 novemberében hősi halált halt a Simunich elleni hadműveletben) és Riczkó Károly hadnagy (1849-ben honvéd ezredesként esett el). Az ezredsegédtiszt, Mjk József 1849-ben honvéd őrnagyként Görgei segédtisztje lett.⁶⁰

Kazinczyt hosszú várakozás után, 1841 őszen léptették elő alhadnaggyá. Édesanyjához írt, 1840–1841-es keltezésű leveleiben részletesen beszámolt akkori életviteléről, a hadnagyi kinevezés utáni vágyakozásáról. Szembetűnő, hogy Kazinczy Lajos igen becsvágyó, törekvő kadét volt. Fontos volt számára a tisztársak elismerése, hogy a társaság középpontja lehessen. Fiatalember lévén kedvelte a szórakozást, a bálakat és a hölgytársaságot. Jó táncos volt, társai szerették vidámságáért, és a szolgálatban is megbízható volt. Fenti tevékenységei, a társasági életben való aktív részvétele miatt ugyanakkor állandó pénzhányban szenvedett, és úgy tűnik, nem állt távol tőle a szerencsejáték, a fogadás és a lottó kipróbálása sem. 1840. január 10.: „620 ezer aranyforintra tettem, holnap lesz a húzás, ha nyerek, akkor mindannyian boldogok leszünk.” 1840. február 21.: „Nagyon vidáman töltöttem ezt a farsangot, a táncterem padlói remegtek a talpam alatt, és becsületemre legyen mondva, derekasán viselkedtem; mivel nem voltam elégedett az itteni bálokkal, meglátogattam majdnem minden környékbelit, és mi több, mindenütt hódítottam, méghozzá milyen csinosakat!!!”⁶¹

Az ezredhez 1841 tavaszán mintegy 800 újonc érkezett, és helyettük több száz kiszolgált katonát engedtek haza. Az ő kiképzésük volt ekkor a fő feladat. Liechtenstein herceg nagy hangsúlyt fektetett a lovassági kiképzésre mind a legénység, mind a tisztikar tekintetében. A sok lovasiskoláról Kazinczy is megemlékezik leveleiben. Őt előbb egy századirodán alkalmazzák, majd az ezredirodához került, rengeteg adminisztratív teendője volt. „Tömör a stílusa a katonának, nekem meg különösen rövidre kell fognom írásomat, mert az éjszaka nem hosszú, és holnap reggel már szegény kezemre vár a sok beadvány, kérelem! Szegény Lajos! Már hétkor irodába kell mennem, hogy elég korán kézbesíteni tudjak” – írta édes-

⁵⁷ Z. Szabó: *Kazinczy Lajos anyjához írt levelei*, 42–43.

⁵⁸ *Geschichte des K. u. K. Husaren-Regimentes Graf Nádasdy No. 9. 1688–1903*. Sopron, 1903. Anhang 9–10.

⁵⁹ Hermann Róbert: *Gáspár András honvédtábornok*. Kecskeméti a szabadságharcban IV. Kecskemét, 2005. 15.

⁶⁰ Hermann: *Gáspár András honvédtábornok*, 19.

⁶¹ Z. Szabó: *Kazinczy Lajos anyjához írt levelei*, 41–57. Az idézetek a 43–44. oldalon. Előléptetésére lásd: KA Grundbuchblätter 9. Husaren Regiment 1841–1848. Heft 6. Seite 9. Karton 1291.

anyjának. Majd így folytatta: „...a tollal és a tintatartóval olyan szoros barátságot kötöttem, hogy a szabadba csak nagyon ritkán jutok ki.” Ugyanakkor a tisztikar jó hangulatának megteremtése érdekében az ezred parancsnoka ebben az időben nyúl- és szarvasvadászatot, valamint lófuttatást is szervezett.⁶²

Szinte egyetlen leveléből sem hiányzott az anyagiak emlegetése, mikor mennyi adóssága keletkezett, és természetesen, hogy kitől, milyen módon jutasson el édesanyja hozzá pénzt, hol járjon közben az érdekében. Természetesen testvérei, rokonai hogyléte felől is mindig érdeklődött. A katonai szolgálatban töltött egyhangú hétköznapiakat csak a mulatóság, a szórakozás feledtette. Amikor ezredese házasságot kötött és hónapokig távol volt, így várta közeli visszatértét: „Jelenlegi életem olyan prózai, hogy alig tudok valamit mesélni nektek. Egész délelőtt lovagolok, délután az írópultomnál ülök és írok annyit, hogy az ujjaim már égnek a sok írástól. Hamarosan ragyogó időszak következik, néhány nap múlva az ezredes feleségével együtt visszatér, akkor sok bál, vadászat s más vigaszság következik, amelyekről én sem hiányozhatok.”⁶³

Mikor hadnagyi előléptetését végre kihirdették, örömmel írta meg anyjának: „Végre sok kínlódás után elérkezett az óra, amikor azt közölhetem Veletek, hogy tiszt vagyok.” Egy másik, ebben az időben született, töredékesen fennmaradt levelében leírta szobája berendezését, azt, hogy itt tartózkodik a legszívesebben, mert az itt elhelyezett tárgyak boldog órák emlékét idézik. „A berendezés egy vaságyból, egy díványból, két karosszékből, egy íróasztalból, két fogasból áll, melyekre ruháimat teszem, [...] az egyik ablakban három eredeti tajtékpipa és egyéb pipák, dohány, mint legfőbb szükséglet, mert egész nap pöfékelek. A fejem felett egy fekete keretben a Te képed függ, mellette Apa képe, és emellett egy kis aranykeretben nagyapáé, a tokaji hegyvidéké, és itt lóg az én kedves Fánym néhány fürtje.”⁶⁴

A tiszti felszerelés tetemes költségét neki kellett állnia, ennek kifizetését Teleki gróftól remélte. „Előléptetésem óta már kétszer írtam a grófnak, tudósítottam arról, hogy ígéretében bízva, az ezrednél felszereltettem magam. De mostanáig még válasza sem méltatott, és ha sejtéseim nem csalnak, akkor egyáltalán tudni sem akar rólam. [...] Még egyszer összeszedem összes levélírói tehetségemet, még egyszer megpróbálkozom a koldulással, de ha még ezután sem válaszol, akkor a lába elé dobom a pénzt, jótékonykodjék azzal, aki jobban érti a talpnyalást.”⁶⁵

1842 és 1843 őszén az ezred gyakorlatokon, dandárösszevonáson, illetve hadtestszintű gyakorlaton vett részt, nyílt terepen táborozott. 1844-ben Liechtenstein herceg tábornoki előléptetésével új ezredparancsnokot neveztek ki Franz Deym von Střítež ezredes személyében. Az új ezredes az immár szokásos szeptemberi ezredösszevonás és táborozás után, október elején vette át a parancsnokságot. Korábban az 5. vértesezred alezredeseként szolgált. (Érdekesség, hogy 1848 decemberétől Deym a Schlik-hadtest dandárparancsnoka lett, 1849. február 5-én ő védte a Branyisztkói-szorost Guyon ezredes támadásával szemben.) 1845 tavaszán, tizenöt évi csehországi szolgálat után a 9. huszárezredet Bécsbe vezényelték. Itt egészen váratlan esemény történt. Maga az ezredtulajdonos, I. Miklós orosz cár látogatott Bécsbe december 30-án. Másnap az egész bécsi helyőrséget a sáncok előtti nyílt térre, a Glacisra rendelték. Itt személyesen a cár vezényelte a díszelgést és a tiszteletadást Ferdi-

⁶² Z. Szabó: *Kazinczy Lajos anyjához írt levelei*, 45., 49–50., az idézetek az 50. oldalon.; Hermann: *Gáspár András honvédtábornok*, 19.

⁶³ Z. Szabó: *Kazinczy Lajos anyjához írt levelei*, passim. Az idézet az 55. oldalon.

⁶⁴ Z. Szabó: *Kazinczy Lajos anyjához írt levelei*, 21.

⁶⁵ Z. Szabó: *Kazinczy Lajos anyjához írt levelei*, 57.

nánd császárnak. 1846. január 1-jén az egész tisztikar az orosz nagykövetségre volt hivatalos, ahol a cár mint bajtársakat üdvözölte őket, és kifejezte örömét afelett, hogy derék ezredével ismét találkozhatott.⁶⁶

1843 októberében Johann Machek, a könnigrätzi büntetőbíróság járulnoka, azaz hivatalsegége bepanaszolta az Udvari Haditanácsnál Kazinczy Lajos és Julius Posselt alhadnagyokat, hogy „orgyilkos támadást” intéztek ellene, amiben súlyosan megsebesült. Az ügyet kivizsgálásra a Csehországi Főhadparancsnokság kapta meg, amely megállapította, hogy a két huszártiszt Machek „arrogáns és sértő” viselkedését torolta meg. Kazinczyék tettükért háromheti porkoláb fogságot kaptak. Az Udvari Haditanács azzal zárta le az ügyet, hogy a vádló elégedjen meg ezzel az elégtétellel.⁶⁷

Kazinczy Lajos 1845. május 15-étől gróf Wrba altábornagy, bécsi hadosztályparancsnok mellett mint hadosztály segédtsízt szolgált. 1845. évi minősítése szerint előjárói szolgálatával teljes mértékben elégedettek voltak.⁶⁸

Mindezek fényében érthetetlennek tűnik, hogy 1846. június 1-jével történt főhadnagyi kinevezése után nem sokkal, augusztus 12-én kérte szolgálatból való kiléptetését. Kérelmében családi körülményeire hivatkozott, melyek hosszas magyarországi jelenlétét igénylik. A felsőbb jóváhagyás után, 1846. szeptember 13-ával tisztí jellege megtartása nélkül kilépett a szolgálatból.⁶⁹

Kazinczy több mint tizenegy évi szolgálat után lépett ki a hadseregből, nem volt olyan helyzetben, amely egyértelmű okot adna a kilépésre. Pásztor Emil politikai indítást feltételez a kilépés mögött, hogy politikai nézetei nem voltak összeegyeztethetők a császári királyi hadsereg szellemiségével. Emellett Kazinczy tetemes adósságait említi lehetséges indokként. Pribelszki és Pelyach is megállapítja, hogy kilépésének pontos okait nem ismerjük. Az előbbi megemlíti, hogy 1848-as tisztí kinevezésénél kilépésének körülményei miatt kellemetlenségei adódtak.⁷⁰

Mint láttuk, krónikus pénztelensége, adósságai már ifjú kadét és tiszt korában is gondot okoztak számára. Mivel a későbbi időszakból nem ismerjük pontos anyagi körülményeit, korábbi életviteléből következtetve csak feltételezhetjük, hogy ez később is így volt. A tisztí rangról való lemondásért ugyanis pénzt kaphatott a kilépő, amit a rangban mögötte álló és előléptetésre váró tiszttárs fizetett meg. Ez az eljárás a korban teljesen megszokott dolog volt. Így a kilépett tiszt a kapott összegből rendezhette akár korábban felhalmozott adósságait. Ha azonban végigkutatjuk a Pribelszki által már korábban felfedezett szálat, egy Kazinczy kilépését indokoló, egészen konkrét ügyre bukkanunk.

Amikor 1848 májusában Kazinczy jelentkezett az Országos Nemzetőrségi Haditanácsnál valamely tisztí alkalmazást kérve, és nemsokára javaslatba is hozták egy ilyen állásra, mind Mészáros Lázár hadügyminiszter, mind István nádor utánajárt korábbi cs. kir. tisztí múltjának. Miután 1845. évi huszártisztí jellemzésében nem volt kivetni való, volt parancsnokait is megkérdezték. Gróf Wrba altábornagy, aki mellett Kazinczy segédtsízt volt, Mészárosnak írt válaszában így fogalmazott: „A cs. kir. hadseregből való kilépésének okai há-

⁶⁶ Hermann: *Gáspár András honvédtábornok*, 20.

⁶⁷ KA Hofkriegsrat 1843. G 40/24. ikt. sz. 4910.; G 40/27. ikt. sz. 5614.

⁶⁸ KA Conduite-Liste des 9. Husaren Regiments 1845. Karton 592.; Hadtörténelmi Levéltár, 1848–49-es gyűjtemény: 50/231.

⁶⁹ KA Hofkriegsrat 1846. G 4/107. ikt. sz. 4222.; KA Grundbuchblätter 9. Husaren Regiment 1841–1848. Heft 6. Seite 9. Karton 1291.

⁷⁰ Pásztor: *A tizenötödik aradi vértanú*, 28–29.; Pribelszki: *Kazinczy Lajos a szabadságharcban*, 126.; Pelyach: *Kazinczy Lajos*, 270.

zassági szándéka és zilált anyagi körülményei lehettek.” Deym ezredes, a 9. huszárezred parancsnoka pedig ezt írta: „Kazinczy Lajos egykori főhadnagy az ezredben kitűnően szolgált, és mind különös jártasságán keresztül, mind ügybuzgalmával magas felettesei elégedettségét 1846. augusztusig elnyerte, de abban az időben ez a tiszt egy szenvedélyes szerelem miatt Bécsben olyannyira esztét vesztette, hogy nagy adósságba verte magát, pontosabban nem megbocsátható módon járt el, azért, hogy pénzhez jusson, egyet az általa aláírt és saját maga által kiállított váltók közül egy bajtársa mint kezes nevével hamisan látott el, ezért az a kezességet megtagadta. Miután ez az ügy tudomásomra jutott, habár panaszt nem emeltek, Kazinczyt tisztí jellege megtartása nélkül kiléptettem.”⁷¹

A két egyértelmű válasz alapján megállapíthatjuk, hogy Kazinczy kilépése a szolgálatból nem előre eltervezett volt, és egy sajnálatos hamisítási ügy következményeként került rá sor. Az ifjú tiszt szerelmi ügyeiről meglehetősen kevés ismeretünk van. Néhány hosszabb-rövidebb kapcsolat meglétéről tudhatunk édesanyjához írt leveleiből, de a kilépését okozó „végzetes szerelemről” semmilyen információ nem áll rendelkezésünkre. Annyi mindenestre bizonyos, hogy Bécsből való távozása után nem kötött házasságot, élete végéig nőtlen maradt.

A cs. kir. hadseregből való távozása után Kazinczy Lajos Zemplén és Szabolcs megyében, rokonainál élt. Zemplén megyében 1846. október 17-én gróf Péchy Emánuel, a zempléni főispáni helytartó tiszteletbeli szolgabírónak nevezte ki, az indoklás szerint atyjára is tekintettel: „...Kazinczy Lajos urat részint édesatyjának a szép művészetek és a magyar literatúra mezején szerzett hervadhatatlan és a nemzet szívében még most is kiolthatatlan betűkkel tündöklő érdemei, részint saját erélyes jelleme tekintetéből megyebeli becsületbeli szolgabírónak kinevezem...” 1847. augusztus 5-én pedig a Sátoraljaújhelyen ülésező Zemplén vármegyei közgyűlés többekkel együtt Petőfi Sándort és Kazinczy Lajost tiszteletbeli táblabírájává választotta.⁷²

Ezek a címek azonban csak tiszteleti címek voltak, jövedelemmel nem jártak. Kazinczy Lajos 1848 tavaszán már Gyulaházán élt Becske Lajos és felesége, Kazinczy Ifigénia vendégeként. A Becske-kúria egykor a falu közepén a főút mellett állt, ma már iskola áll a helyén, közelében pedig az első magyar úrhajós, Farkas Bertalan szülőháza. A Becske-ház a családi hagyomány szerint az 1660-as években épült égetett téglából. Először előszobából, fűtházból, konyhából és két szobából állt, majd 1703-ban kapott egy betoldást, egy nagyszobát. A korabeli leírás szerint: „A Becske kastély négy katasztrális holdon feküdt. Ez a terület az angolpark mintájára fákkal, bokrokkal volt beültetve, sőt egy kisebb medence is volt az épülethez közel, amiben nyáron aranyhalak úszkáltak. A kúria előtt hatalmas akácfa volt, melyek ágai messze kihajlottak az utcára, törzsüket borostyán futotta be.”⁷³

Hogy itt, ebben a házban értesült-e Kazinczy Lajos a pesti forradalomról, nem tudjuk bizonyosan. Az eddigi szakirodalom ugyan ezt állította, de ma már ismerjük Lónyay Menyhért (1822–1884) Bereg megyei követ, majd országgyűlési képviselő naplóját, amelyben azt

⁷¹ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (a továbbiakban: MNL OL) H92 (Országos Nemzetőrségi Haditanács, közösen kezelt általános iratok) 1848:1490.; MNL OL N31 (István nádor iratai, miniszteri sorozat) 1848:2042. Az eddig a kutatás által nem ismert iratokat a tanulmány végén teljes terjedelmükben közlöm.

⁷² Hőgye István (összegyűjt.): *Kazinczy Ferenc és családjára vonatkozó iratok, dokumentumok Zemplén vármegye levéltárában*. Sátoraljaújhely, 1990. (Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltári Füzetek 30.) 109. Az idézet ugyanott.

⁷³ Éles Béla (közreadó): *Szülőföldünk Gyulaháza*. Nyíregyháza, 2008. 33–34. Az idézet a 33. oldalon.

írja, március 9-én Bécsben találkozott Kazinczyval, majd 13-án a „Kazinczy-féle dologgal” vesződött. Valószínű, hogy Kazinczy valamilyen szívességet vagy valamilyen ügyben a közbenjárását kérte. Bizonyosan nem tudjuk. Valószínű azonban, hogy Kazinczy hamarosan hazatért, és Gyulaházán értesült az áprilisi törvények megszületéséről, a független felelős kormány megalakulásáról. Azokról az országos eseményekről, amelyek azután az ő életére is döntő befolyással voltak.⁷⁴

OKMÁNYOK

1.

Linz, 1848. június 26.

Wrbna altábornagy levele Mészáros hadügyminiszterhez Kazinczy szolgálatáról

Eln. 68.

Nagyságos Mészáros Lázár cs. kir. vezérőrnagy és magyar hadügyminiszter úrnak

Nagyságod e hónap 22-én kelt 66/Hüm. számú becses levelére sietek válaszolni, hogy a kilépett Kazinczy Lajos főhadnagy abban az időben, mikor én a 9. (Miklós orosz cár) huszárezred parancsnoka voltam, nem ebben az ezredben szolgált. Azonban később ugyanő másfél éven keresztül hadosztálysegédtisztként mellém volt vezényelve. Ezáltal alkalmam volt benne egy nagyon tevékeny, kiváltképpen ügyes lovas tisztet megismerni. A cs. kir. hadseregből való kilépésének okai házassági szándéka és zilált anyagi körülményei lehetnek.

Wrbna altábornagy

Német nyelvű eredeti tisztázat. MNL OL H92 (Országos Nemzetőrségi Haditanács, közösen kezelt általános iratok) 1848:1490. A szerző fordítása.

2.

Körmend, 1848. július 27.

Deym ezredes tájékoztatja István főherceget Kazinczy kilépésének körülményeiről

Őcsászári Fenséégének, fenséges István főhercegnek, a Magyar Királyság helytartójának és nádorának stb.

A hozzám csak ma érkezett, e hónap 14-én kelt legfelsőbb leirat engedelmes teljesítésével alázatosan jelentem császári fenséégének, hogy Kazinczy Lajos egykori főhadnagy az ezredben kitűnően szolgált, és mind különös jártasságán keresztül, mind ügybuzgalmával magas felettesei elégedettségét 1846. augusztusig elnyerte, de abban az időben ez a tiszt egy szenvedélyes szerelem miatt Bécsben olyannyira esztét veszítette, hogy nagy adósságba verte magát, pontosabban nem megbocsátható módon járt el, azért, hogy pénzhez jusson, egyet az általa aláírt és saját maga által kiállított váltók közül egy bajtársa mint kezes nevével hamisan látott el, ezért az a kezességet megtagadta.

⁷⁴ *Lónyay Menyhértnek 1847/8-diki naplója.* In: Hermann Róbert (s. a. r): Szószék és csatatér. Politikusi naplók és visszaemlékezések 1848–1849. Budapest, 2000. 64–65.

Miután ez az ügy tudomásomra jutott, habár panaszt nem emeltek, Kazinczyt tisztí jellege megtartása nélkül kiléptettem. Ezt az ügyet szolgálatilag soha nem tárgyalták, és az 1845-ös szolgálati jellemzésében foglaltaknak megfelelően előmenetele egészen hibátlan volt, e jellemzés alapján lépett elő főhadnaggyá.

Mialatt az ezred Bécsben tartózkodott, Kazinczy több hónappal kilépése után Magyarországról oda visszatért, ahol adóssága legnagyobb részét kifizette, és a tisztikar részéről igazán barátságos fogadtatásban részesült. Gondolták, rangja elvesztésével elegendő büntetésben részesült a szenvedélyes viszony idején elkövetett tetteért.

Tekintettel használhatóságára, őcsászári fensége ne éljen Kazinczy esetében a törvény szigorával, úgy vélem, vele az önkéntes csapatok egy derék és szorgalmas tisztet kapnak, akit a megszerzett tapasztalat remélhetőleg megtanított könnyelműsége elhagyására.

Megtiszteltetés, hogy tájékoztathattam, kiváló tisztelettel és hűséggel, őcsászári fensége engedelmes

Deym ezredese

Német nyelvű eredeti tisztázat. MNL OL N31 (István nádor iratai, miniszteri sorozat) 1848:2042. A szerző fordítása.

JÓZSEF SOLYMOSI

Lajos Kazinczy's Life before 1848

Lajos Kazinczy was one of the leading military officers in the 1848–1849 Hungarian war of independence who rose to a leadership position during the revolution, after serving in the army for a long time, and about whose pre-1848 life and military career we know very little. The paper attempts to fill this gap.

Lajos Kazinczy was born at Széphalom on 20 October 1820 as the youngest child of Ferenc Kazinczy (1759–1831), the neologist and the known and renowned writer of the era, and Zsófia Török (1780–1842). By the time, the Calvinist noble family from Upper Hungary had been reduced to poverty, and the Kazinczy parents were struggling to provide for the upbringing of their seven children. After studying at Széphalom, Sáropatak and Sátoraljaújhely, Lajos Kazinczy was admitted to the school of military engineering of Tulln at the age of 15, through the intervention of Count József Teleki (1790–1855), the treasurer of the Reformed College of Sáropatak. He studied there between 1835 and 1839, then served as a hussar officer in the 9th (Miklós) hussar regiment.

It was after a long delay that he was promoted to 2nd lieutenant in the autumn of 1841. In his letters from 1840–41 written to his mother he discusses in detail his lifestyle and his yearning for becoming a lieutenant. It is striking how ambitious and aspiring a cadet Lajos Kazinczy was. For him, being recognized by his fellow officers was very important, just like being the life and soul of the party. As a young man, he was fond of having a good time, going to balls and enjoying the company of women. He was a good dancer, his companions liked his jolly manner, while he was reliable in service. However, as a result of his above-mentioned activities, his active participation in social life, he was constantly in financial difficulties, and it seems that gambling was not alien to his nature either.

Kazinczy quit the army after more than eleven years of service, not long after his promotion to first lieutenant, when he served as an adjutant to a vice-marshal. His position could hardly explain why he left. In the paper, we have managed to clarify the circumstances of his resignation, which was not planned, and was a result of an unfortunate case of forgery. The letters discussing the circumstances of why he left the army are published here for the first time, in the appendix to the paper in Hungarian translation.